

ОСТАННІ НАДХОДЖЕННЯ

УДК 346.56

Комиляй Ю. В., здобувач НА СБУ

Служба безпеки України як учасник організаційно-регулятивних відносин господарювання

Досліджуються організаційно-правові форми господарської діяльності Служби безпеки України. Охарактеризовано її регулятивну діяльність в сфері економічних відносин. Розглянуто питання відмежування управління господарською діяльністю від її регулювання.

Ключові слова: організаційно-правові форми господарської діяльності, Служба безпеки України, регулятивна функція, сфера державного регулювання господарської діяльності, суб'єкти організаційно-господарських повноважень, управління господарською діяльністю.

Исследуются организационно-правовые формы хозяйственной деятельности Службы безопасности Украины. Охарактеризована ее регулятивная деятельность в сфере экономических отношений. Рассмотрены вопросы водораздела управления хозяйственной деятельностью от ее регулирования.

Ключевые слова: организационно-правовые формы хозяйственной деятельности, Служба безопасности Украины, регулятивная функция, сфера государственного регулирования хозяйственной деятельности, субъекты организационно-хозяйственных полномочий, управление хозяйственной деятельностью.

We investigate legal forms of economic activity of the Security Service of Ukraine. Characterized its regulatory activities in the field of economic relations. The problem of distinguishing economic management of its regulation.

Keywords: legal forms of economic activity, the Security Service of Ukraine, regulatory function, the scope of state regulation of economic activity, the subjects of organizational and economic powers, economic management.

Забезпечення економічної діяльності в державі суб'єктами господарювання без сумніву пов'язані з основними принципами діяльності складного механізму органів державної влади, серед яких відмічаємо дієвий механізм обмеженого втручання у ринкові відносини з боку держави, що дає можливість розвиватись підприємництву та іншим формам господарювання. Втручання в економічну сферу здійснюється способами та засобами організаційно-управлінського характеру, що врегульовані нормативно-правовими актами.

Система Служби безпеки України має організаційно-правові форми господарської діяльності, дослідження яких пропонуємо здійснити шляхом аналізу особливостей структури певної організаційно-правової форми, яка має певну господарську компетенцію. Дослідження правового положення Служби безпеки України як державного правоохоронного органу спеціального призначення необхідно здійснити шляхом прив'язки його до нормативно визначених суб'єктів господарського права.

Ст. 2 Господарського кодексу України (далі — ГКУ) визначає учасників відносин у сфері господарювання, серед яких є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності. Під учасниками відносин у

сфері господарювання ми розуміємо суб'єктів господарського права, та підтримуємо думку В.С. Щербини, який визначає, що є всі підстави розглядати термін «суб'єкти господарського права» і «учасники господарських відносин» як тотожні.

Як вже зазначалось, Служба безпеки України є органом державної влади, а отже, відповідно до ст. 2 ГКУ є суб'єктом господарського права та може приймати безпосередню участь у господарській правовідносинах зі статусом учасника господарювання. Саме в такому аспекті пропонується подальший детальний аналіз правового положення Служби безпеки України в аспекті реалізації її організаційно-регулятивних господарських правовідносин.

Концепцією вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, схваленою Указом Президента України від 3 вересня 2007 року визначені пріоритетні напрямки вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, серед яких: усунення необґрунтованих підстав для здійснення заходів державного нагляду (контролю) органами державної влади та органами місцевого самоврядування; спрощення дозвільної системи та мінімізація видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню та інше [1]. Отже, організаційно-регулятивна діяльність органів державної влади слугує пріоритетним засобом розвитку та вдосконалення господарської діяльності.

Державна влада є способом керівництва, управління суспільством [2, с. 62]. Організаційно-правові форми господарської діяльності є дієвим механізмом органів державної влади щодо управлінської та регулятивної діяльності економічних відносин. Спробуємо охарактеризувати загальні закономірності відповідного механізму та місце в ньому Служби безпеки України. Аналіз відповідних форм варто розпочати із нормативно-правового визначення організаційно-господарських відносин.

У ч. 6 ст. 3 ГКУ зазначається, що під організаційно-господарськими відносинами розуміються відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. Таким чином, нормативно-правова регламентація вказує на невід'ємний суб'єктний склад цих відносин. Вкажемо на їх нормативно-правові особливості. Суб'єктами господарювання, відповідно до ч. 1 ст. 55 ГКУ, визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Суб'єктами господарювання, згідно з ч. 2 ст. 55 ГКУ, є господарські організації та підприємці. Отже, їх можна назвати безпосередніми учасниками господарських відносин, які реалізують господарську компетенцію та несуть господарські ризики.

Щодо суб'єктів організаційно-господарських повноважень, то ГКУ не дає їм чіткого визначення, але вказує на деякі напрямки регулювання державою господарських відносин саме через таких суб'єктів. В ч. 5 ст. 22 ГКУ законодавець зазначає, що держава реалізує право державної власності у державному секторі економіки через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління щодо суб'єктів господарювання. У ч. 1 ст. 24 ГКУ вказується, що управління господарською діяльністю у комунальному секторі економіки здійснюється через систему організаційно-господарських повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо суб'єктів господарювання. Отже, суб'єкти організаційно-господарських повноважень є державними та комунальними органами управління, через які реалізується механізм регулювання економічних відносин.

Здійснюючи дослідження організаційно-правових форм господарської діяльності звернемось до запропонованих визначень науковцями та спробуємо узагальнити висвітлену проблематику.

Варто зазначити, що організаційно-правові форми господарської діяльності досліджувались науковцями через призму організаційно-правових засад, правового становища суб'єктів, систему правовідносин та ін.

Розглядаючи сутність організаційно-господарської діяльності через правовідносини, О.П. Віхров зробив важливі висновки. Зокрема про те, що організаційно-господарські правовідносини: відображають відповідні норми господарського права в їх функціонуванні; мають характерну особливу форму взаємозв'язку, яка полягає в наявності у кожного з них суб'єктивних юридичних прав і обов'язків у сфері господарювання, які кореспондують одне одному; мають особливий суб'єктний склад (суб'єкти господарювання та суб'єкти організаційно-господарських повноважень) і особливу сферу поширення (процес управління господарською діяльністю) [3, с. 101-102]. Привертає увагу до подальшого дослідження наявна особливість суб'єктного складу організаційно-господарської діяльності, до якого відносяться: суб'єкти господарювання та суб'єкти організаційно-господарських повноважень. Відповідний висновок автора підтверджений ст.ст. 3, 55 та іншими статтями ГКУ. Заслугує на схвалення предмет господарських правовідносин, який автор намагався окреслити у своїх дослідженнях. Це – сфера управління господарською діяльністю. І в цьому напрямку управління варто додати – загальнодержавного та комунального рівнів. Поряд із тим, сфера управління в організаційно-господарських відносинах не безперечно присутня, але організація господарювання не може здійснюватись без сфери регулювання. А отже, на нашу думку, організаційно-господарські правовідносини охоплюють, як управлінські так і регулятивні процеси.

Аналізуючи організаційно-правову сферу господарської діяльності через засоби регулювання, що використовуються в підприємницьких відносинах, А.С. Ластовецький прийшов до наступних висновків. Під організаційно-правовими засобами регулювання підприємницької діяльності, автор розуміє дії органів державної влади, спеціалізованих установ та організацій, некомерційних самоврядних організацій, органів місцевого самоврядування, посадових осіб вказаних органів, наділених певною компетенцією стосовно суб'єктів підприємництва (включаючи застосування тих чи інших санкцій), які базуються на чинному законодавстві [4, с. 9]. Широке тлумачення засобів автор зводить до дій вищевказаних суб'єктів, які базуються на чинному законодавстві. Тобто дії, як реалізація своєї компетенції по відношенню до суб'єктів підприємництва. Бажано було б вказати у цьому визначенні на певну сферу цих дій, або на систему напрямків, які регулюються за допомогою дії вищевказаних суб'єктів. Неконкретність засобів організаційно-правової сфери господарської діяльності тобто зведення їх лише до дій потребує подальшого опрацювання відповідної проблематики.

Інший напрям аналізу дій суб'єктів організаційно-господарських повноважень через їх правове становище представив у юридичній літературі І.М. Кравець. Досліджуючи поняття організаційно-господарських повноважень, автор чітко відмежовує управління господарською діяльністю від її регулювання.

Управління господарською діяльністю здійснюється такими суб'єктами: 1) органами державної влади, органами місцевого самоврядування щодо суб'єктів господарювання, які належать відповідно до державного та комунальних секторів економіки; 2) господарськими об'єднаннями відносно учасників таких об'єднань; 3) власниками майна

унітарних підприємств та контролюючими власниками корпоративних прав щодо відповідних підприємств/господарських організацій корпоративного типу; 4) іншими суб'єктами, яким організаційно-господарські повноваження щодо управління господарською діяльністю делеговані власником відповідного майна [5, с. 7]. Отже, автор відмежовує поняття управління та регулювання господарською діяльністю. Із вищевказаного випливає, що І.М. Кравець розуміє управління як внутрішньогосподарську діяльність або таку, що здійснюється в межах єдиного сектору економіки, або в межах єдиного суб'єкта господарювання, або в разі делегування управлінських повноважень.

«Регулювання господарської діяльності, — пише він далі, — здійснюється державними органами та органами місцевого самоврядування з метою забезпечення балансу між приватними інтересами підприємців та публічними інтересами (суспільства, держави, територіальних громад, споживачів)» [5, с. 7]. Регулювання автор зводить до діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в економічну сферу, шляхом реалізації та застосування правових норм. Поряд із тим, діюче законодавство не розрізняє управління та регулювання як окремі процеси господарювання, виходить із змісту ч. 6 ст. 3, ст.ст.22 та 24 ГКУ, згідно з якими організаційно-господарські відносини здійснюються в процесі управління господарською діяльністю, а не її регулювання, що, на нашу думку, звужує розуміння сутності організаційно-господарських відносин.

Кожен суб'єкт господарювання реалізує організаційно-господарські відносини за наявності та в межах своєї правосуб'єктності. Разом із тим, досліджуючи організаційно-регулятивні функції Служби безпеки України як органу державної влади, на нашу думку, варто використовувати термін «компетенція» на відміну від терміну «правосуб'єктність». Саме на застосування такої термінології вказує ГКУ. Господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи. А в систему Служби безпеки України, як вже зазначалось, входять організації, установи (заклади).

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо визначення організаційно-регулятивної діяльності Служби безпеки України як встановлення та забезпечення Службою безпеки України в межах її компетенції умов здійснення суб'єктами господарювання господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, схвалена Указом Президента України від 3 вересня 2007 року // Офіційний вісник України. — 2007. — №66. — Ст. 2540.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник / О.Ф. Скакун. — Харків: Еспада, 2006. — 776 с.
3. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини: загальне та особливе / О.П. Віхров // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 9. — С. 101-103
4. Ластовецький А.С. Організаційно-правові засади регулювання підприємницької діяльності в Україні: автореф. дис.. канд. юрид. наук. 12.00.07 / А.С. Ластовецький. — Національна академія Державної податкової служби України — Ірпінь, 2005. — 20 с.
5. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: автореф. дис.. канд. юрид. наук. 12.00.04 / І.М. Кравець. — Київський національний університет імені Тараса Шевченка — Київ, 2008. — 16 с.